

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

КИВЛЮК ОЛЬГА ПЕТРІВНА

УДК 130.2:004.422.322:37.013.73

**СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України
Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Радіонова Наталя Василівна,
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди,
професор кафедри філософії;

доктор філософських наук, професор
Дротянко Любов Григорівна,
Київський національний авіаційний університет,
завідувач кафедри філософії;

доктор філософських наук, доцент
Жижко Тетяна Анатоліївна,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, професор кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції.

Захист відбудеться 05 квітня 2013 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 05 березня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження процесу становлення інформаційної педагогіки зумовлена потребами часу, насамперед, бурхливим розвитком епохи інформаційної революції, що завершила перехід людства до інформаційного суспільства. Інформаційна революція вносить радикальні зміни у всі сфери суспільного і особистого життя людини, в тому числі й освіту. Виклики, спричинені інформаційною епохою щодо розвитку освіти в умовах глобалізації, пов'язані зі зміною статусу цього інституту в системі суспільної життєдіяльності, тому потребують невідкладних відповідей. Мова йде про нове бачення суспільної ролі освіти, її змісту, технологій здійснення тощо. Відбувається зміна традиційних засобів навчання, яка призводить до модернізації змісту, форм та методів, новими – електронними. Їх поява покликала до життя таке нове явище, як інформаційна педагогіка – феномен й досі недостатньо артикульований науковою спільнотою та досліджений в філософсько-педагогічній літературі. Філософське осмислення цього явища, осягнення природи і сутності – знаходиться на початковому етапі. Науковий супровід становлення інформаційної педагогіки є завданням актуальним і невідкладним.

Між тим, інформаційна педагогіка владно входить у сучасний навчально-педагогічний процес, несе з собою нові норми і правила, змінює статусні відносини в освітньому просторі, технології навчання, систему особистісної поведінки як в навчальному процесі, так і в позанавчальний час. Залежність якості освіти та її ефективності від інформаційно-комунікаційного складника стає очевидною, що, в свою чергу, призводить до усвідомлення вирішальної ролі гуманітарної освіти в умовах глобалізації та інформаційної революції.

Актуальність теми також зумовлена інтеграційними тенденціями в світовому освітньому просторі. Приєднання України до Болонських домовленостей передбачає створення умов в освіті, які б забезпечували підвищення якості вищої освіти та конкурентоспроможності українських фахівців на світовому ринку праці, що, передусім, пов'язано з соціокультурними змінами у суспільстві та активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Сьогодні практично кожна людина (учень/студент) має доступ до тих чи інших інформаційно-комунікаційних засобів навчання, мережі Інтернет; майже половина учнів має персональні комп'ютери вдома; в позанавчальний час більшість допитливих «зависають» в «Інтернет-кафе»; на озброєнні лівової частки дошкільників знаходяться мобільні телефони та «I-PAD», які «втягують» їх в поле нових ігрових систем, зумовлюють тип поведінки, спілкування, особливе ставлення до реального світу людей і речей. Природно формується новий тип культури, що породжується інформаційною добою в умовах глобалізації, закономірності якого є все ще не достатньо зрозумілими тим, хто покликаний навчати, виховувати, наставляти. Тому вивчення філософії, змісту

та технологій інформаційної педагогіки є актуальним завданням сучасної філософії освіти.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Як відомо, таке глобальне явище, як «інформаційна революція» зародилася ще в 60-х роках минулого століття. Звідси ж беруть початок його перші дослідження. Хоча батьківщиною інформаційної революції М. Кастельс вважає Каліфорнію, сам термін «інформаційне суспільство» було запропоноване японським дослідником К. Каямою, на основі праць якого в Японії була прийнята програма «План інформаційного суспільства: національна мета 2000 року». Інформаційна революція пройшла певний розвиток і за цей час зазнала низки суттєвих трансформацій. Зрозуміло, кожна з них, як і революція загалом, була й залишається об'єктом першочергової уваги філософів, культурологів, політологів, педагогів, істориків, представників технологічних напрямів науки тощо.

К. Мей у праці «Інформаційне суспільство: скептичний погляд» вирізняє три періоди дослідження цієї проблеми: 1) дослідження, що мали місце з початку 60-х років і до середини 70-х і стосувалися винятково Сполучених Штатів Америки; 2) дослідження, що проводились з кінця 70-х і до початку 90-х років, коли інформаційно-комунікативні технології активно впроваджувалися у розвинутих країнах світу, і відповідно вчені намагалися визначити їхній вплив на суспільство; 3) сучасні дослідження, коли виникнення і поширення Інтернету сприяло масовій зацікавленості ідеям глобального інформаційного суспільства.

Особливу актуальність проблема становлення та розвитку інформаційного суспільства набула в 70-х – 80-х роках ХХ століття, над розробкою якої працювали такі відомі дослідники, як Д. Белл, Й. Масуда, М. Порат, Т. Стоуньєр, В. Дайзард та інші. Основний наголос було зроблено на значенні нових інформаційних технологій, сукупний ефект від яких, на думку дослідників, сприятиме перетворенню соціокультурної та економічної структури суспільства. Автори зосереджували увагу на аналізі систематизованої, організованої інформації, або «кодифікованого знання» (Д. Белл). Під час цих досліджень інформацію було визнано як стратегічний ресурс для розвитку суспільства. Інформація стає предметом уваги широкого кола зацікавлених осіб – економістів, політиків, науковців, підприємців. Вона розглядається як своєрідна інвестиція в розвиток. Дослідження зосереджуються на проблемі доступу до інформації, створення передумов для її вільного поширення.

Серед робіт, цілеспрямовано зосереджених на проблемах інформаційної революції, її наслідків в економіці, політиці і соціокультурній сфері, слід відзначити фундаментальну роботу професора Каліфорнійського університету М. Кастельса, монографію «Інформаційна епоха. Економіка, суспільство, культура». Автор підкреслює, що у новому, інформаційному способі розвитку джерело продуктивності полягає в технології генерування знань, обробки інформації й символічної комунікації. Зрозуміло, знання й інформація є критично важливими елементами в усіх способах розвитку, тому що процес

виробництва завжди заснований на деякому рівні знань і на обробці інформації. Однак специфічним для інформаціонального способу розвитку є вплив знання на саме знання як головне джерело продуктивності.

Десь з середини ХХ століття актуалізуються дослідження викликів, делегованих інформаційною революцією в такій сфері життєдіяльності людини, як освіта, навчання і виховання підростаючого покоління. В роботах таких всесвітньо відомих авторів, як Д. Белл, З. Бжезинський, В. Дайзард, Р. Девіс, Дж. Мартін, Дж. Нейсбіт, Ж. Рюс, Е. Тоффлер, інших дослідників моделюються зміни, що мають відбутись в освіті завдяки впливу інформаційної революції. Мова йде, насамперед, про зміну характеру взаємодії суб'єкта і об'єкта навчально-виховного процесу, модернізацію його змісту, впровадження нових освітніх технологій тощо.

У російській філософській та педагогічній літературі до аналізу цієї проблематики долучились такі відомі автори, як Г. Бехман, В. Іноземцев, М. Калашников, В. Коган, Н. Кузнецов, А. Макушинський, В. Налимов, О. Панарін, Н. Пономарев, Б. Пружинін, С. Расторгуєв, Г. Смолян, Е. Соловійов, А. Харкевич та інші.

Серед українських вчених, які тією чи іншою мірою торкались означеної проблематики, слід назвати роботи В. Андрущенко, В. Бебика, В. Беха, В. Бикова, Є. Бистрицького, В. Вашкевича, В. Вікторова, Л. Губерського, Р. Додонова, Л. Дротянко, М. Жалдака, В. Журавського, О. Зернецької, М. Зубок, Б. Кормич, О. Кравченка, В. Кременя, А. Кудіна, О. Литвиненко, Я. Любивога, В. Ляха, В. Лук'янця, С. Максименка, Є. Макаренка, М. Михальченка, В. Огнев'юка, Л. Озадовської, В. Пазенка, Л. Петрова, Г. Почепцова, І. Предборської, В. Савельєва, Н. Скотної, О. Скубашевської, А. Толстоухова та ряду інших дослідників.

Однак, не зважаючи на досить помітний об'єм літератури, інформаційну епоху як новий етап розвитку цивілізації не можна вважати вивченою достатньою мірою. Існує низка проблем в економіці, політиці і культурі, які потребують додаткових дослідницьких зусиль і розвідок. Інформаційна епоха активно і глибоко впливає на освітній процес, потребує його суттєвих трансформацій, приведення у відповідність до нових вимог часу.

Найбільш гострими і не достатньо вивченими є теоретико-методологічні засади дослідження епохальних змін в системі освіти в умовах глобалізації, а також низка проблем, спричинені нею, зокрема це – сутність сучасної епохи та її виклики щодо розвитку різних сфер суспільного життя; зміна вектору розвитку освіти. Актуальності набувають проблеми трансформації змісту та технологій навчання під впливом інформаційної революції в умовах глобалізації тощо. Потребує уточнення філософська сутність інформаційної революції та її викликів щодо розвитку освіти. У даному контексті формування нового напрямку філософсько-педагогічних пошуків «інформаційної педагогіки» – постає як теоретична відповідь на виклики інформаційної епохи. Концептуалізація нового напрямку філософії освіти передбачає визначення кола питань, що входять до проблемного поля інформаційної педагогіки. Серед них: етапи становлення

інформаційної педагогіки у європейському просторі і в Україні; інформаційний ресурс та проблема його зрощування; переваги, ризики та межі реалізації інформаційної педагогіки. Потребують більш глибокого дослідження й такі питання, як структура та основні напрями реалізації інформаційної педагогіки (інформаційна педагогіка в школі і ВНЗ, стан, місце та роль інформаційної педагогіки в системі професійно-технічної освіти; інформаційно-комунікаційні технології в системі вищої освіти; інформаційна педагогіка як чинник післядипломної освіти тощо). Особливої уваги дослідників заслуговують дослідження своєрідних кордонів реалізації інформаційної педагогіки, питань менеджменту організації інформаційної педагогіки та реалізації інформаційної педагогіки впродовж життя.

Зважаючи на актуальність та недостатню розробленість проблеми, було обрано її у якості предмета самостійного теоретичного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Принципи організації та тенденції розвитку вищої освіти у XXI ст.» (рішення Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 22 грудня 2006 р., протокол № 5). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 24 грудня 2009 року).

Метою дослідження є концептуалізація інформаційної педагогіки як напрямку філософії освіти на основі філософсько-педагогічного аналізу впливу глобалізації та інформаційної революції на сучасні освітні процеси.

Досягнення цієї мети вимагає розв'язання таких дослідницьких **завдань**:

- розкрити філософську сутність інформаційної епохи та її виклики щодо освіти;
- обґрунтувати необхідність зміни філософської парадигми змісту і технологій навчання та виховання особистості в умовах глобалізації;
- дослідити філософсько-педагогічні засади становлення інформаційної педагогіки;
- визначити можливості і суперечності формування особистості засобами інформаційної педагогіки;
- проаналізувати структуру та основні напрями інформатизації навчального процесу;
- визначити межі реалізації інформаційної педагогіки;
- дослідити український контекст впровадження інформаційної педагогіки.

Об'єктом дослідження є глобалізація освіти України як соціального інституту.

Предмет дослідження – концептуальні засади інформаційної педагогіки як напрямку філософії освіти.

Методологія дослідження. Виконанню поставлених дослідницьких завдань сприяло застосування комплексу загально-філософських, загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечило можливість обґрунтування новизни та достовірності одержаних наукових результатів. В дослідженні використовується комплекс взаємопов'язаних методів: діалектика (в її сучасній інтерпретації) як метод, який дозволив охопити феномен інформаційної педагогіки як цілісне явище, відслідкувати його зародження, еволюцію, дослідити у тому стані, в якому воно перебуває на сьогоднішній день, виявити тенденції розвитку; метод системного аналізу дозволив проаналізувати предмет у його системних зв'язках та залежностях, виявити субординацію компонентів, їх взаємовплив; герменевтичний метод дозволив проникнути «у середину» досліджуваного явища, зрозуміти його внутрішню природу, своєрідний «дух» інформаційної педагогіки, зумовлений можливостями інформації, її функціональними особливостями; компаративний метод дозволяє виявити загальне та одиничне в досліджуваних явищах. Дослідження філософських проблем освіти в контексті інтеграції освітніх стратегій зумовили пріоритетність основного принципу організації філософського знання – принципу гуманістичної спрямованості. Застосування методів єдності теорії і практики, логічного та історичного дозволило виявити етапи історичної еволюції (становлення та розвитку) інформаційної педагогіки, її реальну локалізацію в сучасній системі освіти, виявити практичні проблеми впровадження тощо. Дослідження будується на таких принципах, як принцип гуманізму, об'єктивності, історизму, практики, системності.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому здійснена спроба обґрунтувати необхідність розробки такого напрямку філософії освіти, як інформаційна педагогіка з визначенням її проблемного поля.

Вперше:

- концептуалізовано інформаційну педагогіку як напрям філософії освіти на основі філософсько-педагогічного аналізу впливу глобалізації та інформаційної революції на сучасні освітні процеси;

- виявлено зміст поняття «інформаційна педагогіка», його логіко-методологічне та світоглядне значення; показано, що під даним поняттям розуміється особливий тип педагогіки, природа і зміст якого зумовлені закономірностями функціонування інформаційних ресурсів, покликаних до життя сучасною інформаційною революцією;

- визначено соціокультурні передумови становлення інформаційної педагогіки, серед яких: перехід людства до інформаційного суспільства, перетворення інформації на головне джерело виробництва, розвиток і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризація освітнього простору, зміна просторової організації соціальної реальності, створення широкого доступу до інформації та інше;

- експліковано гуманізм, діалогізм як провідні концептуальні орієнтири інформаційної педагогіки; досліджено філософсько-педагогічні засади її становлення, де інформаційна педагогіка передбачає широке використання в

педагогічних системах відкритого комп'ютерного орієнтованого навчального середовища, що, з одного боку, будується на сучасній концепції інформатизації освіти, підходах щодо формування єдиного інформаційного освітнього простору, на сучасних платформах розгалужених комп'ютерних мереж; з іншого боку, визнає необхідність забезпечення засобами і технологіями педагогічні системи для якісної й ефективної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації широкого кола тих, хто навчається і навчають;

– доведено, що антропологічним пріоритетом інформаційної педагогіки є творча особистість з притаманним їй самостійним стилем мислення; при цьому інформатизація має відбуватися в межах сучасних антропологічних ідей, які поєднують технологічні та гуманітарні аспекти, моральні орієнтації й духовні цінності, утверджують гуманізм як спосіб життєдіяльності суспільства;

– розкрито міждисциплінарні можливості інформаційної педагогіки як синтезу таких царин, як філософія освіти, педагогіка, психологія, інформатика; доведено, що розвиток інформаційної педагогіки, який спиратиметься на здобутки класичної психолого-педагогічної науки, можливості і переваги потужного та дидактично обґрунтованого відкритого навчального середовища, створить нові, поки що до кінця не усвідомлені перспективи розвитку освіти, людини і суспільства.

Уточнено:

– розуміння сутності сучасної епохи та її викликів до розвитку різних сфер суспільного життя, в тому числі й до освіти, а також сутності сучасної освітньої парадигми, в якій відбувається зміщення основного акценту із засвоєння певного обсягу інформації на активізацію мисленнєвої діяльності й розвиток самостійного, критичного, рефлексійного мислення, в навчанні ефективному вирішенню завдань, в удосконаленні навичок роботи з інформацією, з «новим» (інноваціями), в умінні застосовувати знання;

– визначення вектору розвитку освіти, трансформації змісту та технологій навчання шляхом акцентуації ключової ролі освіти в процесах, які визначають головні параметри суспільства: вона виступає регулятором становлення та підтримки існування практично усіх соціальних систем в умовах глобалізації та інформаційної революції;

– визначення місця та ролі людини в інформаційному просторі (формування нових потреб, інтересів, цінностей);

– твердження про необхідність організації навчально-виховного процесу за принципом пріоритету гуманізму та демократії;

– розуміння становлення інфраструктури і основних напрямів інформатизації навчального процесу;

– думка про те, що сучасний поступ інформатизації соціального простору потребує гуманістичної трансформації життєдіяльності людини й соціуму, яка має ґрунтуватися на беззаперечному пріоритеті людини в процесі впровадження новітніх інформаційних технологій в царину освіти і переслідувати мету підготувати тих, хто навчається до виробничої та суспільної діяльності в умовах функціонування інформаційного суспільства.

Подальший розвиток отримали:

- положення про можливості та межі практичної реалізації інформаційної педагогіки, головною умовою впровадження якої насамперед виступає інформаційна культура особистості, що базується на загальнолюдських цінностях та адекватній інноваційно-інформаційному суспільству моделі морального виховання його членів;

- концепція раціональності в контексті менеджменту впровадження інформаційної педагогіки;

- твердження про параметри і можливості розвитку інформаційної педагогіки впродовж життя; про те, що у теорії та практиці безперервної освіти особливий акцент робиться на освіті дорослих за межами базової освіти як на процесі придбання і підвищення професійної кваліфікації, перепідготовки в процесі зміни професій. В сучасному суспільстві ідея безперервної освіти набуває характер парадигми науково-педагогічного мислення.

Теоретичне і практичне значення дослідження визначається тим, що в ньому практично вперше в українській філософсько-педагогічній літературі теоретично обґрунтована потреба освіти в «інформаційній педагогіці», яка в дисертації презентована як напрям філософії освіти.

Здійснено аналіз та визначено місце України в системі становлення і розвитку європейської і світової інформаційно-комунікаційної освіти; виявлені шляхи подолання існуючого відставання від передових країн Європи у питання реалізації інформаційної педагогіки.

Матеріали дослідження можуть бути корисними в реальному процесі інформатизації освіти; теоретичні положення можуть бути використані при викладанні для магістрів курсів «Філософія освіти», «Вища освіта і Болонський процес», а також циклу психолого-педагогічних дисциплін. Крім того матеріали дисертація безпосередньо можуть слугувати розробці спецкурсу «Інформаційна педагогіка».

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на ряді міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів, а саме: Науково-практичному семінарі «Освіта в полікультурному просторі XXI століття: пошук стратегічних пріоритетів» (м. Київ, 2009); II Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м. Тернопіль, 2009); Науково-практичному семінарі «Інноваційні стратегії розвитку освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (м. Київ, 2009); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне довкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2010); V Міжнародній конференції «Новые информационные технологии в образовании для всех: непрерывное образование (Київ, 2010); VI Міжнародній конференції «Стратегія якості в промисловості та освіті» (Болгарія, Дніпропетровськ – Варна, 2010); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «ТехноОбраз»2011» «Роль и место образовательной

среды в непрерывном развитии и саморазвитии личности обучающихся» (Беларусь, Гродно, 2011); Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Інноваційні технології в дошкільній освіті: духовний розвиток дитини» (Київ, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва» (Маріуполь, 2011); Всеукраїнській науковій конференції «Другі Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2011); I Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих науковців «Дитинство. Освіта. Соціум» (Київ, 2012); Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Інноваційні технології в дошкільній освіті: розвиток дитячої обдарованості та креативності» (Київ, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Держава та суспільство: партнерські відносини в умовах глобальних викликів» (Київ, 2012); Всеукраїнській науковій конференції «Треті Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2012).

Публікації. Основні результати дослідження відображені в 36 наукових працях, серед яких: 1 – одноосібна монографія, 22 – статі в наукових фахових виданнях з філософських наук, 13 – статей в інших науково-методичних фахових збірниках та журналах.

Кандидатська дисертація на тему: «Формування елементів комп'ютерної грамотності молодших школярів» була захищена в 2007 році. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської не використовуються.

Структура дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел (481 позиція). Загальний обсяг дисертації – 434 сторінки, із них основна частина дисертації – 383 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, а також визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, ступінь їхньої апробації.

У **першому розділі** – «**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕПОХАЛЬНИХ ЗМІН У СИСТЕМІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**» – розглядаються сутність сучасної епохи та її виклики щодо розвитку різних сфер суспільного життя, глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти, Болонський процес як інтегрована відповідь на виклики сучасної епохи щодо розвитку освіти: сутність, протиріччя та головні напрями реалізації, обґрунтовується глобалізаційна спрямованість освітніх трансформацій.

Світова спільнота пережила безліч соціальних і культурних революцій, хоча й катастрофічних, але локальних, тобто в масштабах тих країн, де вони відбувалися. Людство також пережило щонайменше три революції глобального характеру, які змінили глибинні основи людської культури, створили нові

макросоціоприродні системи, а саме: 1) неополітична революція, яка відбулася в технологічній сфері і визначила нові взаємини між соціумом і природою, створивши якісно нові соціальні структури; 2) у когнітивній сфері відбувся занепад «ми-свідомості» і народження «я-свідомості», що зумовило виникнення раціонального мислення, раціонального пізнання. Ця революція визначила нове ставлення до дійсності: світ став об'єктом пізнавальної і перетворювальної діяльності і навіть агресії; 3) науково-технічна революція створила світ-артефакт. Виникнення світу техніки породило відчуження людини від природи. Синдром постмодернізму вказує на те, що людство на межі четвертої глобальної революції.

Постмодерні уявлення про світ як про хаос, наростання ентропійних тенденцій зовсім не свідчать про кінець світу, який наближається. Це є ознакою нових законів мислення, нового ставлення до дійсності, нової онтологічної парадигми.

Таким чином, сучасна епоха може бути названа епохою четвертої глобальної революції – революції персоналізму, яка виходить за межі постмодерну. По-перше, внаслідок того, що це явище є глибшим, ніж постмодерн. Це не просто реакція на модерн, кінець західного світу, це резонанс від перетину декількох глобальних процесів. По-друге, починається епоха, яка за своїм масштабом перевершує, наприклад, епоху НТР.

У розділі йдеться про дослідження феномену збільшення філософської насиченості сучасної картини світу як взагалі, так і її окремих компонентів. Аналіз цих проблем здійснюється на прикладі освітньої галузі, яка є системоутворюючим соціальним інститутом, і, зокрема, вищої освіти – яка увінчує освітню систему тієї чи іншої країни, становлячи показник її розвитку. У процесі такого дослідження зроблено ряд висновків та узагальнень, на підставі яких доводиться ідея про доцільність зближення філософського та освітнього дискурсів з метою ефективного розв'язання освітніх завдань та розробки освітніх стратегій, релевантних у контексті сучасних особливостей побудови картини світу та нових реалій взаємин людина – світ.

Зміст епохи, що охоплює усі сфери нашого життя, зумовлює модернізацію соціального інституту освіти як органічної складової соціального організму країни, континенту чи світу. Але властивість соціальних систем така, що вони розвиваються завдяки не тільки тиску чи впливу наявних або уже сформованих чинників, а й здатні розгортатися під впливом, наприклад, майбутнього планетарного соціального організму.

Система освіти без сумніву належить саме до таких, тобто емерджентних, оскільки вимушена прогнозувати і реагувати на майбутній стан суспільства, готувати фахівців, здатних забезпечити його сталий розвиток. Така властивість у науці отримала назву емерджентності.

Соціальний інститут освіти як орган соціального організму будь-якої країни є продуктом саморозгортання змісту епохи і, навіть більше того, він повинен передбачати майбутній стан суспільства, формуватися під його впливом і готувати фахівців, здатних забезпечувати сталий соціальний розвиток.

Вплив майбутнього стану суспільства на сучасність освіти і модернізація цього важливого органу суспільного розвитку в його дискурсі ми й розглядаємо як дух епохи.

Глобалізація стимулює розвиток науки (економіки, інформатики, соціології, політології, філософії, екології, медицини, демографії тощо) і сама накопичує та систематизує надбання наукових знань у своїй теорії та практиці.

До провідних напрямів глобалізації належить освіта, яка не тільки не залишалася осторонь, а й активно залучається до глобалізаційних процесів. Прискорення процесів інтеграції та уніфікації висувають нові вимоги до організації та якості освіти.

Проблемам освіти XXI століття: інтеграції, трансформації, модернізації, демократизації, глобалізації, інформатизації, стандартизації тощо присвячені публікації таких українських філософів, як: В. Андрущенко, А. Бойко, В. Вікторов, В. Воронкова, Л. Губерський, О. Гомілко, О. Джура, Д. Дзвінчук, Л. Дротянко, Т. Жижко, С. Клепко, Н. Кочубей, М. Попович, І. Предборська, В. Савельєв, Н. Скотна, О. Скубашевська, В. Шевченко, А. Ярошенко тощо; зарубіжних філософів – У. Бек, В. Біблер, Б. Гершунський, В. Лекторський, З. Сокулер, М. Фуллан та інші.

В розділі доведено, що глобалізація потужно тисне на сучасну систему освіти, що є високоефективним соціальним інститутом підготовки людини до життя у соціумі, швидко модернізує всі складові соціального організму окремих країн, переформовує морфологічні структури планетарного, континентальних і міжконтинентальних соціальних організмів.

Глобалізаційні процеси, які відбуваються, свідчать, що освіта вже виходить за межі впливу, реформування, модернізації окремої держави, тобто державної просвітницької політики. До цього процесу активно залучаються міжнародні неурядові установи та структури (фонди, благодійницькі структури та організації, громадські об'єднання, фінансові структури тощо). Звідси, як наслідок, з'являється загроза для урядів різних самостійних незалежних країн втратити контроль над освітніми процесами. Новому стану соціальних мегасистем потрібна якісна система освіти, що продиктовано новим поділом праці і має обслуговувати якісно нові підсистеми: технічну, соціальну, економічну, політичну, ідеологічну, тобто функціонувати у якісно нових умовах.

Також доведено, що інформатизація забезпечує становлення якісно нових морфологічних утворень на єдиній інформаційній основі, що висуває для галузі освіти вимогу інформатизувати процес навчання, оскільки тільки в такий спосіб можливо організувати його на єдиній технічній і семантичній основі.

Світ, що розвивається на основі принципів сприйняття і трансляції великих інформаційних потоків, а також розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, вимагає від людини нового ставлення до інформації і знання, без якого неможливою є особистісна адаптація і соціалізація. У зв'язку з цим однією з найактуальніших сфер сучасного суспільного функціонування є інформаційна освіта. Однією з ключових проблем світу, що динамічно

змінюється, є необхідність спеціальної підготовки сучасної людини до життя в інформаційному суспільстві і суспільстві знання. Становлення такого суспільства, яке часто називається «суспільством, що навчається», безпосередньо пов'язано зі зростанням потреби кожного громадянина в постійному підвищенні кваліфікації, оновленні знань, засвоєнні нових видів діяльності. Особливе місце при цьому займають інформаційно-комунікаційні технології, які відкривають небувалі можливості доступу до інформації і знань і дозволяють кожній людині реалізувати свій потенціал і покращити якість життя. Основним інструментом такої самореалізації і самовдосконалення є освіта, доступна на будь-якому етапі життя і професійної діяльності.

Також актуалізується навчання пересічного громадянина протягом життя. Вищевикладені чинники майже автоматично вимагають наукового осмислення змісту освіти і приведення його до такого стану, який є адаптованим до галузі педагогічної передачі, тобто технологій навчання і виховання, у свідомість людини. Одночасно цей факт викликає значне посилення самостійної науково-пошукової і навчально-експериментальної діяльності людини, яка навчається.

Існуюча система освіти може встигати за такими швидкими перетвореннями у галузі сучасної освіти тільки завдяки інформатизації навчально-виховного процесу, узгодженню взаємодії національних систем відповідно до масштабу і темпів економічних і політичних перетворень.

Україна намагається встигати за перетвореннями і, вважаючи їх незворотними, увійшла у Болонський процес, що передбачає створення єдиного освітнього простору Європи, але зіштовхнулася з низкою суперечностей, які не узгоджуються теоретично і на практиці викликають негативне ставлення вітчизняних педагогів до практики перетворень.

Сутність Болонського процесу – не зміна базових основ національних систем освіти, а їх узгодження, взаєморозуміння, формування правил, норм і механізмів дотичного, співрозмірного, толерантного розвитку освіти в європейському просторі. А це означає, що сучасні модернізаційні процеси в освіті України, ініційовані Болонськими деклараціями, мають розгортатися навколо національної «педагогічної матриці», до європейського освітнього простору Україна має увійти саме національною системою освіти, модернізованою в світлі болонських вимог і єдиних європейських стандартів.

Вихід треба шукати на основі узгодження світогляду, відповідного духу Об'єднаної Європи і параметрам майбутніх соціальних структур континентального і міжконтинентального типу. Іншого виходу немає. Тому треба визнати, що ліберальна ідеологія найбільш прийнятна сьогодні, а завтра її має змінити космополітична як універсальна складова планетарного соціального організму, до якого так швидко рухається світова спільнота. Поза сумнівом, що згодом інформаційна єдність світової спільноти, у разі досягнення певного рівня зрілості, обов'язково актуалізує питання об'єднання наднаціональних систем освіти (європейської, американської, японської та інших) в єдину планетарну освітянську систему.

Підводячи підсумки аналізу епохальних змін в системі освіти в контексті глобалізації, необхідно зазначити, що модернізація освіти в Україні має певні спільні риси з Болонським процесом, але за багатьма напрямками спостерігається невідповідність. Тобто концептуальні положення української модернізації не мали комплексного спрямування на інтегрування національної системи освіти у європейський освітній простір.

У другому розділі – **«ФІЛОСОФСЬКА СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕПОХИ ТА ЇЇ ВИКЛИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ»** – досліджуються витoki та аналізуються основні етапи розгортання інформаційної революції, процесу інформатизації освіти і як наслідок формування свободи особистості; інформатизація розглядається як основний механізм формування інформаційного суспільства, аналізується процес віртуалізації суспільних відносин та її вплив на освітній простір.

На сучасному етапі розгортання інформаційної революції в умовах глобалізації формується нова парадигма у філософії освіти, в центрі якої знаходиться інформація, а точніше інформатизація як процес та головний фактор суспільного життя.

Дослідники називають цей новий етап – «інформаційно-комп'ютерною революцією», соціальні наслідки якої іменуються «інформаційною цивілізацією», «інформаційним суспільством», «науковим суспільством», «інтелектуальним суспільством», «суспільством знань» тощо.

Оскільки ми знаходимося у вирі інформаційного прогресу, то наше суспільство можна назвати «максимально інформаційним», яке прийшло на зміну індустріальному. Проте, кожен новий етап розвитку людської цивілізації породжує нові цінності. В наш час набуває поширення вислів: «Той, хто володіє знаннями та інформацією, володіє всім світом».

У розділі йдеться про те, що сучасне суспільство потребує постійного оновлення технологій, а отже, й переосмислення системи відтворення та ретрансляції знань, нової парадигми освіти. Якщо тривалий час філософією освіти була діалектико-матеріалістична теорія пізнання в її західноєвропейському варіанті, то в Україні на початку ХХІ століття розроблено нову філософію освіти, яка узагальнює різні, найбільш прогресивні ідеї: філософію всеєдності, концепцію ноосфери, глобальної освіти, філософію серця, життєтворчості, діалогу культур, ідеї синергетики, впливу космосу на життя людини та інші.

Головними напрямками розвитку інформатизації стають: створення прогресивніших і більш гнучких засобів обробки інформації; зниження вартості обробки інформації, покращення технічних характеристик устаткування; розширення масштабів стандартизації пристроїв сполучення; якісне покращення підготовки кадрів; розробка захисних заходів проти несанкціонованого доступу до інформації.

Для України інформатизація – шлях не лише до європейської інтеграції, але й до економічного добробуту. Українська стратегія інформатизації нині розробляється за участі вітчизняних економістів, правників, урядовців, наукових

робітників інформаційно-телекомунікаційної галузі, а також підприємців, журналістів, фахівців з інформаційних технологій, активістів громадських організацій найрізноманітнішого спрямування, освітян і просто небайдужих користувачів Мережі.

Виділяють п'ять етапів інформатизації суспільства: модернізація управлінських структур; формування й розвиток індустрії інформатики; комплексування інформаційних зв'язків; перебудова соціальних структур; формування людського потенціалу.

Також у розділі йдеться про інформаційні технології, під якими розуміються способи, методи оволодіння інформацією, а конкретніше – процеси її одержання, збору, переробки, збереження і передачі. Інформаційні технології можна уподібнити новим джерелам енергії для двох індустріальних революцій (парова машина, електрика). Стрижень сучасної інформаційної революції – електроніка. Саме на її фундаменті виникли три головних складових ІТ: мікроелектроніка, комп'ютерна техніка, телекомунікації.

Інформаційні технології завжди використовуються там, де є інформація. Через те, що життєдіяльність людини «пронизана» інформацією, ці технології здобувають всеосяжний характер. Було б серйозним спрощенням думати, що інформаційні технології – тільки засіб упорядкування існуючого знання. Насамперед, вони є знаряддям одержання нового знання.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, обумовлений науково-технічним прогресом (інформаційною революцією), досяг певної критичної межі, за якою спостерігаються якісні зміни в інформаційному середовищі, що оточує індивіда. Щодо освіти, то відбувається зміна основної парадигми: викладач перестає бути єдиним та основним джерелом професійної інформації, тобто репродуктивна методика навчання перестає бути провідною, а студент набуває можливості майже безмежного доступу до безлічі інформаційних джерел. Викладач повинен навчити студента орієнтуватися в освітньо-інформаційному просторі, розвинути його творчі, інтелектуальні здібності та здібності до самоосвіти. Освіта повинна готувати людину, яка б органічно та без психологічного навантаження адаптувалась до життя в світі різноманіття зв'язків, швидкості змін в науці та техніці, великої кількості інформації тощо.

Можна виділити такі позитивні тенденції процесу інформатизації освіти в загальному інформаційному просторі як доступність, відкритість, індивідуалізація, різноплановість, розширення вікових та часових рамок традиційного освітнього процесу тощо.

Учені виділяють два основні теоретико-методологічні підходи до інформатизації суспільства: технократичний – коли інформаційні технології вважаються засобом підвищення продуктивності праці і їх використання обмежується, переважно, сферами виробництва чи управління; гуманітарний – при якому інформаційна технологія розглядається як важлива частина людського життя, що має значення не тільки для виробництва, але й для соціальної сфери.

Дослідники визначають інформатизацію суспільства як організований соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій, суспільних об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів.

Паралельно з розвитком інформаційної індустрії почали розвиватися інформаційна економіка, пов'язана із продажем інформації, програмного забезпечення, надання обчислювальних послуг і передачі інформації. При розгляді інформації як ресурсу, виникла проблема економічної оцінки інформації, визначення способів його використання й обміну. З'явилась служба управління інформаційними ресурсами.

Нова інформаційна епоха демонструє не лише величезні переваги, а й породжує загрози. У цьому контексті першочергово постає проблема «діалогу» комп'ютера і людини, яка є однією із головних проблем сучасного суспільства. Взаємодія людини і комп'ютера призводить до радикальних змін у свідомості людини; вона реалізується на основі вирішення надскладної задачі розвитку мислення, а також оперування формальними поняттями і об'єктами. При цьому людина дивиться на світ «очима» комп'ютера. Вивчаючи об'єкти і системи, людина уявляє статистичну картину світу. Створюючи алгоритми, вивчаючи і формалізуючи процеси, вона бачить динамічну картину світу. Освоюючи основи штучного інтелекту, людина осмислює процес мислення, а вибудовуючи інформаційно-логічні моделі понять і явищ, в яких узагальнюються об'єкти, алгоритми і правила умовиводів, вона бачить світ в цілому.

Поряд з позитивними моментами процесу інформатизації створюється й реальна загроза використання досягнень в інформаційній сфері з метою, несумісною із завданнями підтримки світової стабільності й безпеки, дотримання принципів суверенної рівності держав, мирного врегулювання конфліктів, незастосування сили, невтручання у внутрішні справи, поваги прав і свобод людини. З огляду на швидкість розвитку даної сфери, варто визнати, що в правовому, організаційному й технологічному відношенні інформаційна сфера – найменш захищений елемент державного механізму. Недостатня увага до проблем інформатизації може поставити одні країни у залежне становище від інших, котрі мають переваги в інформаційній сфері.

Розвиток комп'ютерної техніки породжує нові парадигми у науці і відповідні зміни у звичках і поглядах людей. Нові парадигми формують нове сприйняття людиною свого місця по відношенню до комп'ютера і відповідно нове усвідомлення себе і своєї свободи.

У третьому розділі – «ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ» – визначається сутність інформаційної педагогіки, її завдання та провідні напрями становлення у вищій школі, досліджується процес формування самостійного мислення особистості як умова становлення інформаційної педагогіки, розглядаються можливості та суперечності формування особистості засобами інформаційної

педагогіки, процеси становлення творчої особистості розглядаються як критерії впровадження інформаційної педагогіки.

Інформаційна педагогіка визначається як новий тип педагогіки, що освоюється в інформаційно-ком'ютерному середовищі та засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, це більш динамічна форма отримання знання як такого, й одночасно – нова форма освіти, у якій стираються розбіжності між науковим (дослідницьким) і навчальним, фундаментальним і прикладним знанням. Відбувається синтез гуманітарного й природничо-наукового знання, стає помітною певна штучність, умовність предметної (дисциплінарної) структури як навчального, так і наукового знання. У новому інформаційно-освітньому просторі знання розвиваються як єдина динамічна система.

В ядро інформаційної педагогіки входять загальні дидактичні і виховні принципи, які доповнюються і конкретизуються специфічними принципами новизни інформації, цікавості інформації, до яких ми відносимо принцип конструювання інтегральної інформації, принцип перенесення і перетворення інформації, принцип кодування інформації, принцип генералізації інформації, принцип додатковості, принцип динамізму інформації, принцип комп'ютеризації та ін. Впровадження цих принципів дає змогу нам говорити про суперечність між зовнішніми та внутрішніми проявами у психіці, що вирішуються в процесі впровадження інформаційної педагогіки, а саме: суперечності формування психології поведінки в контексті впровадження інформаційної педагогіки; потреба і суперечність у формуванні самостійного мислення особистості; становлення психології творчості; воля та потреба її формування; самостійність особистості у прийнятті рішень.

Наприклад, принцип новизни інформації стверджує, що новизна – необхідна і достатня властивість інформації, але має певний ступінь відносності новизни для різних споживачів. Ступінь інтересу до інформації визначається тим, якою мірою ця інформація задовольняє запити її конкретного споживача, того, хто навчається. Тому одне з основних завдань того, хто навчає – знаходження оптимального відношення відомого і нового в інформації, що повідомляється. З іншого боку, розробка проблеми зв'язку інформації з навчальною пізнавальною діяльністю набуває не тільки теоретичне, але і практичне значення. Ця проблема дозволяє виявити особливості і властивості навчальної інформації як об'єкту навчальної пізнавальної діяльності, а також специфіку інформаційного аспекту навчання (і виховання).

На сучасному етапі розвитку інформаційної педагогіки можна виділити також загальні закономірності процесів передачі, перетворення і використання навчальної інформації в різних педагогічних явищах. Ці закономірності, як і принципи утворюють ядро інформаційної педагогіки.

Процес передачі інформації тим, хто навчається, не обмежується передачею якихось предметів, що можна передавати з рук в руки, або перекладати з голови в голову. Передача й отримання інформації пов'язані з певними процесами в психіці тих, хто навчається. Вони виникають у голові в

результаті власної психічної активності. Якщо вона відсутня, то жодна інформація не засвоїться.

Досліджувати ці явища при впровадженні інформаційної педагогіки – значить зрозуміти, які саме якості навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається піддаються змінам в результаті сприйняття і подальшої переробки різноманітної інформації, як ці зміни впливають на розвиток.

Інформаційно-комунікаційні технології, які є засобами інформаційної педагогіки, значно розширюють можливості навчально-виховного процесу та управління освітньою діяльністю. Це стосується і можливості одержання будь-якої інформації, і вибору навчальних завдань як за складністю, так і формою виконання та отримання допомоги. Змінилися погляди також на провідну діяльність, яка впливає на розвиток психічних новоутворень особи, яка навчається. Застосування групової форми роботи з ІКТ по-новому ставить проблему колективної навчальної діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології навчання сприяють розкриттю принципово нових підходів, прийомів, методів до розв'язання традиційних педагогічних проблем та виникненню нових питань та завдань на різних рівнях освітнього процесу.

Аналіз розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволив виділити ряд провідних напрямків становлення інформаційної педагогіки у вищій школі, а саме: розширення сфери використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі; перехід від епізодичного до систематичного використання ІКТ; поява системи індивідуального, диференційованого, дистанційного навчання; динамічний перерозподіл функцій педагога і особи, яка навчається; інтелектуалізація навчальних систем; діалогізація навчального процесу.

Спектр можливостей і суперечностей формування особистості засобами інформаційної педагогіки має багатофункціональний та інтегративний характер. До інформаційної педагогіки належать: загально-педагогічні, програмно-методичні, технічні, ергономічні, економічні, соціально-філософські, психологічні проблеми розробки й використання електронних засобів освітнього призначення; питання предметно-змістового наповнення електронних баз даних та інтелектуальних систем навчально-методичного призначення; проблеми науково-педагогічного змісту (природничого, гуманітарного), структури корпоративних інформаційних мереж освітніх закладів, а також розподіленого інформаційного ресурсу освітніх систем; проблеми автоматизації та комп'ютеризації процесів інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу, організаційного менеджменту освітнім закладом; розробка педагогіко-ергономічних умов безпечного, ефективного використання засобів ІКТ у сфері освіти.

При впровадженні інформаційної педагогіки електронне середовище в більшій мірі спроможне формувати такі характеристики, як схильність до експериментування, гнучкість, зв'язність, структурність, формування самостійного мислення особистості. Стосовно становлення і розвитку самостійного мислення особистості у процесі впровадження інформаційної

педагогіки пропонується динамічна рівновага «раціонального мислення», яке має лінійно сфокусований і аналітичний характер, та «інтуїтивного мислення», що виникає у розвинутій свідомості. Раціональне мислення тяжіє до автономії, а інтуїтивне спрямоване до співставлень з інтегральними його тенденціями. У навчальному процесі обидва види мислення завжди збалансовані, однак при їхній ізоляції виникає дисбаланс. Саме поєднання «раціонального» та «інтуїтивного» мислення, що дає простір оригінальним ідеям, пронизує навчальну діяльність нестандартними пошуками, здогадками, сплесками в активності розумової діяльності, а також заохочує нестандартну поведінку.

Формування розвиненої, самодостатньої, творчої особистості, здатної приймати оптимальні рішення в складних умовах та під впливом певної кількості об'єктивних та суб'єктивних факторів, часто суперечливих і протилежних – значною мірою є породженням інформатизації суспільства і освіти в цілому та інформаційної педагогіки зокрема. Орієнтація навчально-виховного процесу в освітніх закладах на формування особистості, очевидно, може здійснюватися і засобами інформаційної педагогіки, тобто інформаційно-комунікаційними технологіями. Отже, засоби інформаційної педагогіки дають можливості для вирішення проблеми формування особистості, а саме: розробка з урахуванням досягнень психолого-педагогічної науки спеціального програмного забезпечення, присвяченого формуванню особистості, а також врахування під час розробки програм з інших навчальних предметів фактору впливу їх на формування особистості.

У четвертому розділі – «НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС В СВІТЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ» – визначається сутність та значення інформаційних освітніх технологій та феномена безперервної освіти, аналізується досвід впровадження інформаційних освітніх технологій за кордоном, досліджуються процеси інформатизації освітнього процесу у вищих навчальних закладах України. Підкреслюється, що інформаційне суспільство базується на високих технологіях, впровадження яких потребує належного інтелектуального забезпечення. Наука й освіта стають стратегічним чинником прогресу. Проблемою є створення нових інформаційних технологій, адже в новому суспільстві зростає значення інформації як стратегічного ресурсу прогресивних суспільних перетворень, а інформація стає могутнім владним ресурсом.

Навчальний процес в світлі інформаційної педагогіки розглянуто в контексті виявлення сутності та завдання інформаційної педагогіки, аналізу досвіду впровадження інформаційних освітніх технологій за кордоном та у вищих навчальних закладах України, можливостей дистанційного навчання, освіти дорослих, навчання впродовж життя, як сутності феномена безперервної освіти.

Інформаційні технології набувають справжнього свого змісту й здійснюють своє призначення, перетворюючи багато компонентів навчальної діяльності й її саму. Інформатизація суспільства, нові інформаційні технології,

суттєво впливають на всі компоненти педагогічної системи й потребують відповідного коригування навчально-виховного процесу.

Нині ми стали свідками формування нового явища в освіті – глобального міжнародного освітнього середовища, головним чинником розвитку якого є індустрія інформаційних технологій. Створення такого середовища потребує від усіх країн цілісної технологічної стратегії, без якої єдине середовище розпадається на окремі несумісні складові з багатократним дублюванням навчальних матеріалів, розпорошенням зусиль по локальних навчальних системах.

Нові інформаційні та комунікаційні технології значно розширюють можливості вищої школи для втілення в практику концепції безперервної освіти і мають нагоду в перспективі відчутно змінити організацію отримання вищої освіти в країні. Як визначено у Національній доктрині розвитку освіти та Законі України «Про вищу освіту» пріоритетом розвитку безперервної освіти на сьогоднішній день є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність і ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Досить вагомим питанням в контексті інформаційної педагогіки є наявність можливості застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі та доступу до мережі Інтернет в освіті. Враховуючи значні відмінності у можливостях та доступі до інформаційно-комунікаційних технологій між різними групами всередині країни, та поза її межами, можна констатувати, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті буде розширювати існуючі розбіжності за економічними, технологічними, соціальними, культурними, просвітницькими та політичними напрямками. Початкові розбіжності часто репродукуються, укріплюються та навіть збільшуються.

Що стосується витриманості та життєздатності інформаційно-комунікаційних технологій, то вони своєю метою охоплюють чотири компоненти: соціальний (функція діяльності спільноти); економічний (здатність школи, коледжу, вищого навчального закладу або спільноти профінансувати ІКТ-програми на тривалий термін); політичний (проблеми лідерства); технологічний (вибір технології, яка має бути ефективною на тривалий термін).

З досвіду використання інформаційних освітніх технологій за кордоном доцільно враховувати: необхідність розвитку інфраструктури ІКТ; створення сучасних педагогічних програмних засобів навчального призначення; можливості особистості отримання конкретних знань і формування практичних навичок застосування ІКТ; психолого-педагогічні особливості відбору і структурування навчального матеріалу та методик, а також питання організації й управління (підготовка висококваліфікованих спеціалістів); рівень розвитку інформаційного суспільства.

Інфраструктура освітніх технологій залежить від інфраструктури національних телекомунікацій та інформації. Багато ІКТ-проектів, які

орієнтовані на студентів або викладачів, не забезпечені достатньою підтримкою уряду, тому при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій безпосередньо в освіту необхідно лобювати певні нормативно-правові акти. Вони зможуть удосконалити процес впровадження ІКТ в навчання і стати реальним поштовхом до розвитку електронної освіти та нових інформаційних засобів навчання.

Основними завданнями інформаційної педагогіки в межах інформатизації освітнього процесу в Україні є: створення єдиного інформаційного науково-освітнього середовища; оснащення навчальних закладів необхідною комп'ютерною технікою, програмними засобами, доступом до глобальної мережі Інтернет; забезпечення учасників навчального процесу засобами (технічними, програмовими) та технологіями обміну, збереження, обробки інформації; створення методичного забезпечення в електронном вигляді (електронні підручники, тренажери, програми для самостійної роботи тощо); підготовка кваліфікованих модераторів навчального процесу.

Розвиток системи інформаційної педагогіки впродовж життя є необхідним елементом розвитку національної соціально-економічної і соціокультурної системи загалом. Цей принцип давно і чітко усвідомили в розвинутих країнах світу і всіяко на всіх рівнях сприяють розвиткові системи освітнього підвищення інформаційної культури населення.

У п'ятому розділі – **«МЕНЕДЖМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ»** – досліджуються проблеми реалізації інформаційної педагогіки, тобто внутрішні та зовнішні межі використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі та обґрунтовуються оптимальні параметри застосування інформаційної педагогіки, розглядаються процеси інформатизації як прагматичної складової менеджменту організації інформаційної педагогіки, концепція раціональності в контексті менеджменту впровадження інформаційної педагогіки, досліджується організаційний потенціал України в системі становлення інформаційної педагогіки.

Впровадження інформаційної педагогіки в освіту сприяє інтенсифікації навчального процесу, розвитку творчої та самостійної особистості. Спостерігається пряма взаємозалежність використання ІКТ у навчально-пізнавальній діяльності та успішність розв'язання комплексу проблем модернізації та інформатизації освіти. Разом з тим, процес впровадження інформаційних освітніх технологій має свої внутрішні та зовнішні межі. Тому провідним завданням даного процесу є виявлення оптимальних параметрів реалізації інформаційної педагогіки.

До внутрішніх меж відносяться фактори: зорове та нервово-психічне навантаження (зоровий дискомфорт, погіршення зору, загальна втома, головний біль); техногенні впливи, що виникають при роботі з електронними приладами (електромагнітні та електростатичні поля, випромінювання тощо); організації праці (ергономіка) та обладнання робочого місця за ПК; дотримання санітарно-гігієнічних норм та правил роботи з ІКТ.

Враховуючи сучасний рівень інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, інформаційна педагогіка вимагає суттєво нових заходів щодо вирішення протиріччя між технічними досягненнями та екологічною безпекою представлених можливостей.

Становлення інформаційної педагогіки породжує цілий комплекс проблем, які стосуються зовнішніх меж впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес, а саме: сприйняття ІКТ як засобу для розваг та ігор; віртуалізація спілкування, що призводить до втрати певних навичок спілкування у реальному житті; відсутність постійного контролю за кількістю часу; потреба у надзвичайно стійкій мотивації до освітніх процесів; кіберплагіаторство; психологічна залежність мережі Інтернет (кіберзалежність, синдром комп'ютерного стресу); кібер-сексуальна залежність; складність фільтрації інформації тощо.

Використання ІКТ в освіті поряд з позитивними фактами має певні ризики. З огляду на них необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних та ергономічних норм при роботі з ІКТ.

Безперечно, інформаційно-комунікаційні технології здійснюють достатньо суттєвий вплив на особистість, тому рівень позитиву чи негативу треба корегувати за допомогою: підвищення рівня інформаційної культури і комп'ютерної грамотності; педагогічного контролю та регулювання впливу інформаційно-комунікаційних технологій не лише у навчальному закладі, а й у сім'ї; дотримання системи дидактичних умов та принципів. Тому перед освітньою спільнотою стоїть завдання пошуку та обґрунтування способів організації навчально-пізнавального процесу в умовах інформаційної педагогіки.

Отже, існує першочергова необхідність створення цілісного інформаційно-комунікаційного освітнього простору, який охоплював би різновікові групи населення, а також відповідав вимогам різного рівня інформаційної компетентності повноцінної особистості в розвинутому інформаційному суспільстві.

Враховуючи прагнення України щодо входження в європейський економічний і культурний простір, можемо зробити кілька взаємопов'язаних висновків щодо проблем розвитку інформаційної освіти і просвітництва.

По-перше, негайно треба розробити державну стратегію інформатизації, ключовими моментами якої повинні стати інструменти донесення до населення ідеї необхідності підвищувати інформаційну грамотність і компетентність, а також забезпечення цього процесу законодавчо-нормативними, організаційно-фінансовими, ідеологічними та іншими механізмами. Основним серед цих механізмів повинна бути розвинута система безперервної інформаційної освіти впродовж життя, яка б ґрунтувалася на європейських інноваційних організаційних і педагогічно-навчальних основах.

Отже, демократизація та інноваційне ставлення до всіх вимірів освітнього процесу може дозволити Україні скоротити той організаційний, матеріально-фінансовий і світоглядно-ціннісний розрив, який існує між нашою країною і

розвинутими країнами Європи в питаннях розвитку інформаційно-комунікаційної грамотності, компетентності і культури, що є першою і основною передумовою конкурентоспроможності країни в соціально-економічному і соціокультурному вимірах європейського і світового простору.

По-друге, одним з найважливіших завдань, які стоять перед нашим суспільством, є диверсифікація матеріально-фінансових джерел і організаційно-функціональних форм інформаційної освіти, яка реалізується на принципах освіти впродовж життя. Це означає, що держава повинна насамперед виробити і законодавчо затвердити чітку стратегію інформатизації національного простору, встановити чіткі і зрозумілі норми і правила для всіх його суб'єктів, створити пільгові умови для суб'єктів інформаційно-просвітницької і педагогічної діяльності.

По-третє, одним з найважливіших моментів щодо розвитку безперервної інформаційної освіти впродовж життя є забезпечення її системного характеру, а також забезпечення кадровим педагогічним потенціалом. Проблемою тут є те, що різні суб'єкти навчання мають різний рівень інформаційної грамотності при вході в систему, а також ставлять перед собою різні цілі, які хочуть досягти в процесі безперервної освіти.

Це означає, що Україні треба активізувати підготовку і перепідготовку кадрів як з точки зору інформаційно-комунікаційної грамотності і компетентності, так і педагогічних працівників, які б відповідали вимогам сучасної інформаційної освіти і педагогіки впродовж життя.

Лише за таких умов можливий значний прорив в українському суспільстві щодо зростання інформаційної культури населення, без якого Україна жодним чином не буде спроможна конкурувати з європейськими країнами як в економічній сфері, так і в соціокультурному вимірі.

У розділі підкреслено, що сучасний поступ інформатизації соціального простору потребує гуманістичної трансформації життєдіяльності людини й соціуму. Така трансформація має ґрунтуватися на беззаперечному пріоритеті людини в процесі впровадження новітніх інформаційних технологій в царину освіти і переслідувати мету підготувати тих, хто навчається до виробничої та суспільної діяльності в умовах функціонування інформаційного суспільства.

ВИСНОВКИ

Однією з головних рис, що визначають обличчя цивілізації XXI століття, є зростаюча роль інформаційно-комунікаційних технологій, розмаїтість і можливості яких лімітовані лише винахідливістю самої людини. Інформаційно-комунікаційні технології стали, без перебільшення, справжньою рушійною силою світового розвитку. Безперечно й те, що інформація стала реальним соціальним ресурсом. Адже тільки вона здатна допомогти людині адаптуватися до життя в умовах невизначеності, пристосуватися до постійних змін, виробити моделі поведінки, що відповідають новим обставинам. Поява новітніх технологій, формування глобальних інформаційних мереж і систем уперше в

історії людства відкривають не тільки технічні, але й соціокультурні можливості через зв'язок буквально кожного з кожним, об'єднання інформаційних ресурсів людської цивілізації і забезпечення доступу до них для будь-якої особи.

У результаті інформаційної революції інформаційно-комунікаційні технології стали потужним інструментом соціокультурних змін, що радикально впливають на всі сфери людської життєдіяльності, в тому числі й освіти. Водночас досі не тільки не використано повністю можливості соціального впливу інформаційно-комунікаційних технологій на освітній процес, але й не виявлено повною мірою усіх їх імовірних наслідків і можливостей для розвитку особистості. Тому поряд з констатацією високих темпів розвитку даних технологій і суттєвих змін в способі соціальної організації суспільства, спричинені ними, заслуговує на увагу дослідження неоднозначного впливу інформатизації на освітній простір. Багато в чому нез'ясованим лишається характер змін філософської парадигми змісту і технологій навчання та виховання особистості в добу глобалізації, потребує уточнення філософська сутність інформаційної революції та її викликів щодо розвитку освіти.

Крім того, повсюдне використання інформаційних ресурсів, що є продуктом інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої частини працездатного населення суспільства, визначає необхідність підготовки в підростаючому поколінні творчо активного резерву. З цієї причини стає актуальною розробка певних методичних підходів до використання засобів нових інформаційних технологій для реалізації ідей розвиваючого навчання, розвитку особистості учня/студента. Зокрема, для розвитку творчого потенціалу індивіда, формування в учня/студента вміння здійснювати прогнозування результатів своєї діяльності, розробляти стратегію пошуку шляхів і методів вирішення завдань – як навчальних, так і практичних. Не менш важливим завданням є методологічна переорієнтація освітнього процесу та виявлення оптимальних умов використання засобів нових інформаційних технологій з метою інтенсифікації навчального процесу, підвищення його ефективності і якості.

Таким чином, перехід людства до інформаційного суспільства, перетворення інформації на головне джерело виробництва, розвиток і впровадження комунікаційних технологій, комп'ютеризація освітнього простору, зміна просторової організації соціальної реальності, створення широкого доступу до інформації розглядаються як соціокультурні передумови становлення нового напрямку філософсько-педагогічних пошуків – «інформаційної педагогіки». Вона постає як теоретична відповідь на виклики інформаційної епохи. В процесі концептуалізації нового напрямку філософії освіти визначено коло питань, що входять до проблемного поля інформаційної педагогіки. Серед них: етапи становлення інформаційної педагогіки у європейському просторі і в Україні; інформаційний ресурс та проблема його зрощування; переваги, ризики та межі реалізації інформаційної педагогіки; структура та основні напрями реалізації інформаційної педагогіки (інформаційна педагогіка в школі і ВНЗ; стан, місце та роль інформаційної

педагогіки в системі професійно-технічної освіти; інформаційні технології в системі вищої освіти; інформаційна педагогіка як чинник післядипломної освіти; тощо); менеджмент організації інформаційної педагогіки та реалізації інформаційної педагогіки впродовж життя.

Природа інформаційної педагогіки – комплексна та відноситься до ряду наук. Інформаційна педагогіка тісно переплітається з працями кібернетичного, педагогічного, психологічного, філософського характеру. В основі інформаційної педагогіки закладено: тенденції до інформатизації суспільства; концептуальні положення та поняття дидактики, інформатики, філософії, психології; узагальнення та закономірності передового досвіду використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, формування інформаційного ресурсу.

Під інформаційною педагогікою розуміється особливий тип педагогіки, природа і зміст якого зумовлені закономірностями функціонування інформаційних ресурсів, покликаних до життя сучасною інформаційною революцією. Логіко-методологічне та світоглядне значення даного поняття полягає у системному перетворенні структури і функцій освітньої системи, в якій в якості технічної основи використовуються інформаційно-комунікаційні технології та створенні принципово нової моделі діяльності в освіті, науці, економіці, суспільстві. З позиції інформаційної педагогіки, інформаційний підхід в освіті, який набуває цілісного і методологічного утворення, формує умови для оцінки явищ і процесів у галузях не лише технологічно-природничого, а й соціогуманітарного, фундаментального значення на єдиних теоретичних засадах.

Інформаційна педагогіка передбачає реалізацію теоретично обґрунтованих і практично впроваджених моделей та цінностей гуманітарного знання, які орієнтовані на креативний рівень діяльності, забезпечуючи умови для розвитку особистості. Вона є системою, елементами якої виступають рівні, тенденції, напрями, проблеми, які набувають цілісності у межах конкретних методичних концепцій. Методологічні засади інформаційної педагогіки формуються з теоретичних і прагматичних джерел, які інтегрують особливості діяльності різних рівнів – емпіричного (конкретні педагогічні процеси), теоретичного (психологія і соціологія освіти) та методологічного (філософська рефлексія проблем освіти). Серед провідних концептуальних орієнтирів інформаційної педагогіки виокремлюються гуманізм, технократизм, раціоналізм, діалогізм. Їх особливий статус у методологічному арсеналі даного напрямку філософії освіти зумовлений суттєвими змінами в субординації системи цінностей та формуванням нового типу відносин у суспільстві, потребою в новій світоглядній орієнтації; появою нових явищ в культурі, що створюють можливості для розкриття прихованого потенціалу особистості; суттєвим розширенням поля диференціації життєвих потреб і здібностей; початком діалогу між основними культурними течіями в сучасному світі; впровадженням принципів мультикультуралізму в освітній процес. Тому антропологічним пріоритетом

інформаційної педагогіки виступає творча особистість з притаманним їй самостійним стилем мислення.

З огляду на можливості розвитку інформаційної педагогіки, вона передбачає широке використання в освітньо-педагогічних системах комп'ютерного інформаційно-комунікаційного навчального середовища, яке забезпечується засобами та технологіями педагогічної науки, що базується на основі процесів інформатизації освіти, інформатизації суспільства, глобалізації та формування єдиного інформаційного освітнього простору.

На сучасному етапі становлення інформаційної педагогіки можна виокремити загальні закономірності процесів передачі, перетворення і використання освітнього інформаційного ресурсу в різних педагогічних явищах. Ці закономірності як і принципи утворюють ядро інформаційної педагогіки.

До ядра інформаційної педагогіки входять загальні дидактичні і виховні принципи, які доповнюються і конкретизуються специфічними принципами новизни інформації, до яких відносяться: принцип конструювання інтегральної інформації, принцип перенесення і перетворення інформації, принцип кодування інформації, принцип генералізації інформації, принцип додатковості, принцип динамізму інформації, принцип комп'ютеризації тощо. Впровадження цих принципів дає змогу говорити про суперечність між зовнішніми та внутрішніми проявами у психіці, що вирішуються в процесі становлення інформаційної педагогіки, а саме: суперечності формування психології поведінки в контексті впровадження інформаційної педагогіки; потреба і суперечність у формуванні самостійного мислення особистості; становлення психології творчості; воля та потреба її формування; самостійність особистості у прийнятті рішень.

Дослідивши український контекст становлення інформаційної педагогіки, виявлено, що організація інформаційної педагогіки передбачає таке поєднання зусиль спеціалістів різного профілю, яке має визначатися як міждисциплінарне. Актуалізація феномена міждисциплінарності здебільшого пов'язують з поширенням способів соціалізації засобами інституціоналізованої освіти, яка прагне сформувати суб'єкта активної діяльності зі стійкими мотивами та моральними якостями.

Аналіз розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволив виокремити основні напрямки становлення інформаційної педагогіки, а саме: розширення сфери використання ІКТ у навчально-виховному процесі; перехід від епізодичного до систематичного використання ІКТ; поява системи індивідуального, диференційованого, дистанційного навчання; динамічний перерозподіл функцій педагога і особи, яка навчається; інтелектуалізація навчальних систем; діалогізація навчального процесу.

Отже, становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації потребує модернізації національного освітнього простору, що сприятиме розвитку інформаційного суспільства, інформаційної культури, інформаційно-комунікаційної грамотності і компетентності.

**Основні положення дисертаційного дослідження
викладені у таких публікаціях автора:**

Монографія:

1. Кивлюк О.П. Інформаційна педагогіка: філософія, теорія, практика: [монографія] / О.П. Кивлюк. – К. : УАН ВІР, 2011. – 336 с.

Статті у фахових наукових виданнях:

2. Кивлюк О.П. До проблеми управління вищим навчальним закладом у системі «суспільство – наука – освіта» / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2008. – Випуск 15. – С. 347–351.

3. Кивлюк О.П. Соціально-педагогічні аспекти інформатизації освіти в процесі розвитку інформаційного суспільства / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2009. – Випуск 18. – С. 270–277.

4. Кивлюк О.П. Проблеми трансформації змісту та технології навчання під впливом інформаційної революції / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2009. – Випуск 28. – С. 329–334.

5. Кивлюк О.П. Зміна вектора розвитку освіти під тиском глобалізації та антиглобалізації / О.П. Кивлюк // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П. Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – №3. – С. 539–542.

6. Кивлюк О.П. Розвиток суспільного життя і виклики сучасної епохи / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2010. – Випуск 36. – С. 157–167.

7. Кивлюк О.П. Інформатизація як система: сутність, інфраструктура, технології / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2010. – Випуск 37. – С. 234–241.

8. Кивлюк О.П. Розвиток освіти в умовах глобалізації та антиглобалізації / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2010. – Випуск 39. – С. 277–283.

9. Кивлюк О.П. Людина в комп'ютерному просторі: зміна потреб, інтересів, цінностей / О.П. Кивлюк // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Випуск 10. – С. 10–16.

10. Кивлюк О.П. Оптимальні параметри застосування інформаційної педагогіки / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 43 (№1). – С. 374–381.

11. Кивлюк О.П. Інформатизація та інформаційна цивілізація: соціально-філософський аспект / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 44 (№2). – С. 279–285.

12. Кивлюк О.П. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології як ключова передумова соціального та технологічного прогресу: соціально-філософський аспект / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 49 (№7). – С. 304–310.

13. Кивлюк О.П. Світоглядно-просвітницька діяльність як важлива умова сучасної цивілізаційної адаптації / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 50 (№8). – С. 314–320.

14. Кивлюк О.П. Потреба і суперечності у формуванні самостійного мислення / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 51 (№9). – С. 228–233.

15. Кивлюк О.П. Розвиток освіти та виклики сучасної епохи / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 52 (Спецвипуск). – С. 389–394.

16. Кивлюк О.П. Психологічні засади інформаційної педагогіки / О.П. Кивлюк // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2011. – Випуск 53 (№10). – С. 368–372.

17. Кивлюк О.П. Інформаційна грамотність населення як необхідний елемент розвитку національної соціальної системи / О.П. Кивлюк // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: «Філософські науки» / [гол. ред. В.С. Пазенок]. – К.: КУТЕП, 2011. – Випуск 10. – С. 157–170.

18. Кивлюк О.П. Болонський процес як інтегрована відповідь розвитку освіти на виклики сучасної епохи / О.П. Кивлюк // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Випуск 101. – С. 92–101.

19. Кивлюк О.П. Психолого-педагогічні умови ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в ДНЗ / О.П. Кивлюк // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Випуск 13. – С. 77–83.

20. Кивлюк О.П. Інформатизація освітнього процесу у ВНЗ: інформаційні освітні технології / О.П. Кивлюк // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Випуск 18. – С. 21–26.

21. Кивлюк О.П. Концепція раціональності в процесі розвитку освіти і науки в контексті глобалізації та інформатизації суспільства / О.П. Кивлюк // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2011. – Випуск 47. – С. 164–172.

22. Кивлюк О.П. Менеджмент організації інформаційної педагогіки: філософський аспект / О.П. Кивлюк // Філософія науки: традиції та інновації: Науковий журнал. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2012. – Випуск № 1 (5). – С. 91–100.

23. Кивлюк О.П. Віртуалізація освітнього простору як прагматичний складник розвитку інформаційної педагогіки / О.П. Кивлюк // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П. Андрущенко]. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2012. – №1(44). – С. 25–30.

Статті у інших виданнях:

24. Кивлюк О.П. Можливості використання комп'ютерних ігор в навчально-виховному процесі початкової школи / О.П. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – К.: Вид-во МОН України «Педагогічна преса», – 2007. – №6. – С. 98–103.

25. Кивлюк О.П. Зміст, завдання і організація навчання пропедевтики інформатики в початковій школі / О.П. Кивлюк // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Чернігів: ЧДПУ, 2008. – Випуск 58. – С. 34–38.

26. Кивлюк О.П. Програмні засоби навчального призначення у вивченні фізико-математичних дисциплін / О.П. Кивлюк // Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки / [гол. ред. Є.І. Коваленко]. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009.– №2. – С. 67–71.

27. Кивлюк О.П. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі / О.П. Кивлюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія та практика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Випуск 14. – С. 146–151.

28. Кивлюк О.П. Глобальна мережа INTERNET – нове комунікативне середовище / О.П. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – К.: Вид-во МОН України «Педагогічна преса», 2010. – №4. – С. 78–84.

29. Кивлюк О.П. Інформаційні технології навчання в умовах інформатизації освіти / О.П. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2012. – №1. – С. 26–30.

30. Кивлюк О.П. Особливості реалізації процесу ознайомлення молодших школярів з основними поняттями інформатики / О.П. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2012. – №2. – С. 42–46.

31. Кивлюк О.П. Становлення творчої особистості як критерій впровадження інформаційно-комунікаційних технологій / О.П. Кивлюк // Інформатика та інформаційні технології. – К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2012. – №3. – С. 24–27.

32. Кивлюк О.П. Інформатизація освіти як складова розвитку інформаційного суспільства / О.П. Кивлюк // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2008 рік: інформаційне видання. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 360–362.

33. Кивлюк О.П. Підстави та умови зміни вектора розвитку освіти / О.П. Кивлюк // Стратегія якості в промисловості та освіті: Матеріали у 4-х томах. Том II (Ч.1) VI Міжнародної конференції. – Варна: Видавництво: Міжнародний науковий журнал Acta Universitatis Pontica Euxinus, 2010. – С. 135–138.

34. Кивлюк О.П. Нове комунікативне середовище у віртуальному просторі / О.П. Кивлюк // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2010 рік: наукове видання. – К.: Інституту педагогіки, 2011. – С. 256–257.

35. Кивлюк О.П. Болонська реформація освіти в Україні: позитивні та суперечливі аспекти / О.П. Кивлюк // Міжнародна науково-практична конференція «Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва»: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Маріуполь: МДУ, 2011. – С. 114–115.

36. Кивлюк О.П. Возможности и проблемы информационной поддержки образовательной среды / О.П. Кивлюк // ТехноОбраз-2011. Роль и место образовательной среды в непрерывном развитии и саморазвитии личности обучающихся: материалы VIII Международной научно-практической конференции. – Гродно: ГрГУ, 2011.– С. 114–118.

АНОТАЦІЇ

Кивлюк О.П. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2013.

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному аналізу процесу глобалізації освіти та визначенню сутності, обґрунтуванню методологічного та світоглядного значення, етапів, напрямків становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації та її впливу на формування самостійної творчої особистості. Показано, що впровадження інформаційної педагогіки в українському контексті є одним з головних чинників становлення і розвитку інноваційно-інформаційного суспільства. Головними засадами впровадження інформаційних освітніх технологій є насамперед висока інформаційна культура особистості, що базується на загальнолюдських цінностях та адекватній інноваційно-інформаційному суспільству моделі морального виховання його членів.

Визначено положення про можливості та межі практичної реалізації інформаційної педагогіки, параметри розвитку інформаційної педагогіки впродовж життя, сутність феномену безперервної освіти. Узагальнено розуміння вектору розвитку освіти, трансформації змісту та використання інформаційно-

комунікаційних технологій навчання та основних напрямів інформатизації навчального процесу під тиском глобалізації та інформаційної революції.

Розкрито об'єктивну обумовленість і потребу інформатизації освіти як єдиного засобу швидкісної передачі інформації, інтенсифікації навчально-виховного процесу, нарощування об'єму знань, підвищення дієвості контролю успішності учнів та студентів, розширення інтелектуальних можливостей учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: інформаційна педагогіка, глобалізація, інформатизація, освіта, особистість, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційні освітні технології, безперервна освіта.

Кивлюк О.П. Становление информационной педагогики в условиях глобализации: философский анализ. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2013.

Диссертационное исследование посвящено комплексному анализу процесса глобализации образования и определению сущности, обоснованию методологического и мировоззренческого значения, этапов, направлений становления информационной педагогики в условиях глобализации и ее влияния на формирование самостоятельной творческой личности. Показано, что внедрение информационной педагогики в украинском контексте является одним из главных факторов становления и развития инновационно-информационного общества. Главными принципами внедрения информационных образовательных технологий является в первую очередь высокая информационная культура личности, которая базируется на общечеловеческих ценностях и адекватной инновационно-информационному обществу модели морального воспитания его членов.

Информационная педагогика предусматривает реализацию теоретически обоснованных и практически внедренных моделей и ценностей гуманитарного знания, которые ориентированы на креативный уровень деятельности, обеспечивая условия для развития личности. Она является системой, элементами которой выступают уровни, тенденции, направления, проблемы, которые приобретают целостность в пределах конкретных методических концепций. Методологические принципы информационной педагогики формируются из теоретических и прагматичных источников, которые интегрируют особенности деятельности разных уровней, – эмпирического (конкретные педагогические процессы), теоретического (психология и социология образования) и методологического (философская рефлексия проблем образования).

Определено положение о возможностях и пределах практической реализации информационной педагогики, параметры развития информационной педагогики на протяжении жизни, сущность феномена непрерывного

образования. Обобщено понимание вектора развития образования, трансформации содержания и использования информационно-коммуникационных технологий учебы и основных направлений информатизации учебного процесса под давлением глобализации и информационной революции.

Раскрыта объективная обусловленность и потребность информатизации образования как единственного средства скоростной передачи информации, интенсификации учебно-воспитательного процесса, наращивания объема знаний, повышения действенности контроля успеваемости учеников и студентов, расширения интеллектуальных возможностей участников учебно-воспитательного процесса.

Подчеркнуто, что современное продвижение информатизации социального пространства нуждается в гуманистической трансформации жизнедеятельности человека и социума. Такая трансформация должна основываться на беспрекословном приоритете человека в процессе внедрения новейших информационных технологий в область образования и преследовать цель подготовить тех, кто учится к производственной и общественной деятельности в условиях функционирования информационного общества.

В работе отмечается, что аксиологический аспект внедрения информационных образовательных технологий предусматривает создание новой парадигмы образования, ориентированной на воспитание базисных ценностей, которые внедряют профессиональную и общеобразовательную (общекультурную) компетентность личности. Такой подход предопределяет коренные изменения организационных форм и технологических принципов всей образовательной системы. В этом процессе «старые» ценности, которые недавно казались целиком определенными, заменяются «новыми», малознакомыми для предыдущей практики, ценностными ориентациями. Внедрение современных информационных технологий образования должно выходить из приоритета общечеловеческих ценностей.

Анализ развития информационно коммуникационных технологий позволил выделить основные направления становления информационной педагогики, а именно: расширение сферы использования ИКТ в учебно-воспитательном процессе; переход от эпизодического к систематическому использованию ИКТ; появление системы индивидуальной, дифференцированной, дистанционной учебы; динамическое перераспределение функций педагога и лица, которое учится; интеллектуализация учебных систем; диалогизация учебного процесса.

Ключевые слова: информационная педагогика, глобализация, информатизация, образование, личность, информационно-коммуникационные технологии, информационные образовательные технологии, непрерывное образование.

Kyvliuk O.P. Becoming of Information Pedagogy in the Context of Globalization: Philosophical Analysis. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 09.00.10 – philosophy of education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2013.

Dissertation is devoted to the complex analysis of globalization of education and determining essence, substantializing methodological and philosophical meaning, stages, directions of the becoming of information pedagogy in the context of globalization and its impact on the formation of independent creative personality. It was shown that introduction of information pedagogy in Ukrainian context is one of the main factors of becoming and development of innovative information society. The main principles of the implementation of information educational technologies is primarily a high information culture of a personality based on values and adequate innovation and information model of moral education of its members that are common for society.

Provisions about possibilities and limits of practical realization of information pedagogy, parameters of development of information pedagogy throughout life, essence of the phenomenon of continuing education were determined. Understanding of vector of development of education and transformation of content and use of information and communication technologies of education and main directions of informatization of educational process information under the pressure of globalization and information revolution were generalized.

Objective conditionality and the need for informatization of education as the only means of high-speed data transmission, intensification of educational process, increasing the volume of knowledge, improvement of efficiency of pupils' and students' performance control, expanding intellectual capacities of members of educational process were revealed.

Keywords: information pedagogy, globalization, informatization, education, personality, information and communication technologies, information educational technologies, lifelong education.